

МИКОЛАЇВСЬКИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ

На правах рукопису
УДК 631.14:634.8(477.74)

ДЕМІДОВА Людмила Олександрівна

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ
ГАЛУЗІ ВИНОГРАДАРСТВА ТА ШЛЯХИ
ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ**

**[на матеріалах спеціалізованих господарств
Одеської області]**

Спеціальність 08.07.02 — Економіка сільського
господарства і АПК

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Демидова

Миколаїв 1995

Дисертаційна робота виконана на кафедрі аграрної економіки Одеського сільськогосподарського інституту.

Науковий керівник - кандидат економічних наук,
доцент Тимчуренко А.М.

Офіційні опоненти - доктор економічних наук,
професор Новіков Ю.М.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Шейн І.В.

Провідна організація - Інститут виноградарства і
виноробства ім. В.Е.Талрова.

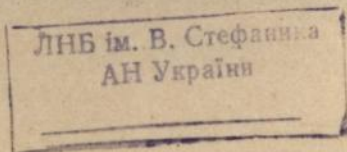
Захист відбудеться 29 червня 1995 року о 14 годині
на засіданні спеціалізованої Ради Д 30.01.01 в Миколаївському
сільськогосподарському інституті за адресою: 327021,
м.Миколаїв, вул.Паризької Комуни, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці інституту.

Автореферат розіслано "26" травня 1995 р.

Вчений секретар спеціалізованої Ради,
кандидат економічних наук, доцент

А.С. Пшениченко А.С.Пшениченко

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00754924 (V)

1. Загальна характеристика роботи.

1.1. Актуальність дослідження.

В умовах переходу економіки України до ринкових відносин досить актуальними є питання вивчення закономірностей і тенденцій розвитку агропромислового виробництва, виявлення резервів підвищення його ефективності. Це в повній мірі стосується такої важливої галузі сільського господарства як виноградарство, яка забезпечує населення цінними продуктами харчування, промисловість - сировиною.

Проведення земельної реформи, роадержавлення та приватизація власності і на цій основі розвиток нових форм господарювання - селянських (фермерських) господарств, кооперативів, асоціацій, акціонерних товариств - докорінним чином змінюють виробничі відносини в агропромисловому виробництві, визначає принципово нову концепцію розвитку виробничих сил. Елементи ринкової економіки націлюють сільськогосподарські підприємства на виробництво з мінімальними витратами високоякісної конкурентноздатної продукції. В цих умовах принципово важливе значення набуває співвідношення результатів господарської діяльності підприємств з їх матеріально-грошовими витратами, що врешті-решт визначає економічну ефективність виробництва.

Дослідженню різних аспектів економічної ефективності сільськогосподарського виробництва присвячені наукові праці О.О. Бугуцького, І.Н. Буздалова, Т.Г. Котова, І.І. Лукінова, К.П. Оболенського, М.І. Олександрова, О.М. Оніщенко, П.П. Пухлякова, В.А. Свободіна та інших. У виноградарстві ці проблеми знайшли відображення в працях А.А. Ал'єва, В.В. Вержанського, В.І. Глібова, С.Ю. Дженеєва, М.М. Лук'янова, П.П. Макаренко, І.Ю. Китаєва, Д.М. Підгорної, В.А. Рибінцева, Я.С. Спектора,

І.І.Червен, А.Ф.Чернявського та інших.

Питання підвищення економічної ефективності виноградарства особливо гостро стоїть перед сільськогосподарськими підприємствами Одеської області - однієї з основних виробників виноградарської продукції України. Зокрема, в останні роки розвиток виноградарства в області набув негативних тенденцій: значно скоротилась площа багаторічних насаджень, знизилась урожайність виноградників, виробництво винограду і вироблення виноматеріалів; водночас значною мірою скоротилась прибутковість виробництва і переробки винограду. Розвиток виноградарства як найбільш капіталомісткої галузі стримується цілим рядом причин, в тім числі кредитно-грошовою і податковою політикою.

Аналіз функціонування спеціалізованих підприємств виноградарського напрямку свідчить, що для виведення галузі з кризи необхідне цілеспрямоване залучення кредитів та інших фінансових ресурсів (для відновлення багаторічних насаджень, технічного переозброєння галузі), одержання яких від держави стає все більш проблематичним. В цих умовах особливо гостро стоїть проблема мобілізації власних грошових ресурсів за рахунок підвищення ефективності виробництва, впровадження нових форм господарювання.

Об'єктивна необхідність теоретичної і практичної розробки шляхів розвитку виноградарства в умовах ринкових відносин, реформування виробничих зв'язків між різними суб'єктами виробництва, переробки та реалізації продукції, а також підвищення економічної ефективності галузі зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її зміст і методи дослідження.

1.2. Мета і завдання дослідження.

Основна мета роботи полягає в розробці та обґрунтуванні науково-практичних пропозицій щодо подальшого розвитку виноградарства з врахуванням сучасних умов аграрного і промислового виробництва, визначення основних напрямків підвищення економічної ефективності галузі.

Багатогранність проблеми, що вивчається, зумовила розв'язання низки окремих завдань:

- узагальнення літературних джерел з питань методики та показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема виноградарства;
- дослідження розвитку і сучасного стану виноградарства;
- аналіз економічної ефективності виробництва винограду;
- визначення оптимальних умов спеціалізації, концентрації галузі;
- розробка й обґрунтування комплексу організаційно-економічних засобів для подальшого розвитку виноградарства;
- проведення на основі економіко-математичного моделювання розрахунків оптимальних параметрів виробництва в спеціалізованих виноградарських господарствах.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження.

Предметом дослідження є проблеми підвищення економічної ефективності виробництва винограду. Об'єктом дослідження обрані 32 спеціалізованих виноградарських радгоспи і радгоспи-заводи, які входять до об'єднань "Одесрадгоспвинпром" і "Тарутіно".

Перспективні розрахунки здійснювались на базі АТ "Шабо" Білгород-Дністровського району.

1.4. Методологія і методика дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження став діалектичний метод, праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі акти з питань агропромислової інтеграції, спеціалізації, концентрації і підвищення економічної ефективності виробництва, економічних відносин в системі АПК.

В процесі дослідження застосовувались такі методи: монографічний, системного аналізу, індексний, статистичних групувань, графічний, розрахунково-конструктивний, багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу, лінійного програмування.

Інформаційною базою дослідження стали річні звіти, виробничо-фінансові плани та первинна документація оперативного бухгалтерського звіту радгоспів, підприємств первинного виноробства, а також дані державної статистичної звітності, рекомендації науково-дослідницьких установ, нормативно-довідникові матеріали.

1.5. Наукова новизна досліджень обумовлена комплексним підходом до проблеми подальшого розвитку виноградарства в умовах ринкової економіки та розвитку інтеграційних процесів. Виявлено основні напрямки підвищення економічної ефективності виробництва винограду, які ґрунтуються на впровадженні в галузі досягнень науково-технічного прогресу. Визначено оптимальні рівні спеціалізації та концентрації виноградарства в спеціалізованих господарствах; на основі багатофакторної кореляційно-регресійної моделі визначено ступінь впливу виробничих факторів на рівень ефективності виробництва винограду. Обґрунтовано впровадження нових ефективних форм господарювання та удосконалення цінового механізму у виноградарстві.

Розроблено оптимальні параметри виробництва сільськогосподарської продукції для типового господарства виноградарського напрямку.

1.6. Практичне значення роботи полягає в тому, що на основі проведених досліджень визначені конкретні напрямки розвитку виноградарства: планомірне відновлення площ насаджень, підвищення врожайності, валового збору та ефективності виробництва винограду. Розроблено пропозиції щодо впровадження у виробництво нових форм господарювання; подальшого розвитку виробничих й економічних зв'язків між сільськогосподарськими та переробними підприємствами. Розв'язана економіко-математична задача з оптимізації та сполучення галузей в спеціалізованих виноградарських господарствах. Результати досліджень доцільно використовувати і аналогічним сільськогосподарським підприємствам виноградарського профілю.

1.7. Апробація і впровадження результатів досліджень.

Про результати досліджень, одержані в процесі підготовки дисертаційної роботи, доповідали на наукових конференціях професорсько-викладацького складу ОСГІ (1994, 1995 рр).

Пропозиції щодо подальшого розвитку й підвищення економічної ефективності виноградарства, і результати рішення задач оптимізації структури виробництва та переробки були оприлюднені на засіданні планово-економічного відділу Управління сільського господарства і продуктів харчування Одеської області.

Основні положення дисертації опубліковані в чотирьох наукових роботах, в т.ч. дві -- в співавторстві.

1.8. Обсяг та структура роботи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів,

висновків та пропозицій, списку використаної літератури, який включає 203 найменування, і додатків.

Робота викладена на 205 сторінках друкованого тексту, містить 31 таблицю, 7 малюнків і 11 додатків.

Структура дисертації:

Вступ.

Розділ 1. Теоретичні основи економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. 1.1. Суть та показники економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. 1.2. Особливості аналізу економічної ефективності виноградарства.

Розділ 2. Сучасний рівень та економічна ефективність розвитку виноградарства Одеської області. 2.1. Природно-економічні умови регіону. 2.2. Сучасний стан розвитку виноградарства Одеської області. 2.3. Економічна ефективність виробництва винограду в спеціалізованих господарствах області. 2.4. Стан та необхідність удосконалення агропромислової інтеграції у виноградарстві.

Розділ 3. Основні шляхи підвищення економічної ефективності розвитку виноградарства Одеської області. 3.1. Роль науково-технічного прогресу в розвитку виноградарства. 3.2. Поглиблення спеціалізації підвищення концентрації та інтенсифікації виробництва. 3.3. Удосконалення форм господарювання та цінового механізму. 3.4. Економічне обґрунтування оптимальних параметрів виробництва винограду в спеціалізованих господарствах.

Бисновки і пропозиції. Список використаної літератури. Додатки.

II. Основні наукові ідеї, положення та висновки дисертації.

2.1. Серед усіх проблем, пов'язаних з виведенням з кризового стану народного господарства України, однією з головних є підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. В умовах переходу до ринкових відносин особливу актуальність набувають питання підвищення економічної ефективності виробництва підприємств з різними формами господарювання. Об'єктивна оцінка факторів та результатів сільськогосподарського виробництва на будь-якому рівні господарювання і при будь-якій формі власності повинна стати не тільки відправною точкою пошуків резервів й шляхів підвищення ефективності, але і базою для обґрунтування напрямків його подальшого розвитку.

2.2. Одеській області належить одне з провідних місць в розвитку виноградарства в Україні. Тут зосереджено близько 38% загальної площі виноградних насаджень та 40% - загального обсягу виробництва винограду. Багатовіковий розвиток виноградарства та виноробства зумовлений наявністю сприятливих природньо-кліматичних умов, традиційних навичок населення, високою економічною ефективністю галузі.

Вивчення динаміки площ виноградних насаджень, врожайності, валового збору винограду в господарствах Одеської області показало, що за останні десятиріччя відбулося їх зменшення. Так, у 1991-1993 роках порівняно з 1971-1974 рр. площі виноградників в колгоспах та радгоспах Одеської області скоротились на 67% (33.1 тис.га) і становлять 49.6 тис.га.; Валовий збір зменшився на 134.8 тис.т, або на 55.1%. Більш детальний аналіз розвитку виноградарства проводився на базі

спеціалізованих господарств, основні параметри яких наведені в табл.1.

Таблиця 1

Розвиток виноградарства у спеціалізованих
радгоспах Одеської області

Рік	Родюча площа,		Валовий збір,		Врожайність,	
	га		тис.ц		ц за га	
	Всього в т.ч.		Всього в т.ч.		Всього в т.ч.	
	столових		столових		столових	
	сортів		сортів		сортів	
1988	16434	2344	660.0	75.8	40.2	32.4
1989	17427	2748	735.6	105.6	42.2	38.4
1990	17242	2988	895.3	134.0	51.9	44.9
1991	16648	2968	671.0	97.0	40.3	32.7
1992	16388	2992	608.2	118.5	40.3	39.6
1993	16520	3114	694.7	117.7	42.1	37.8
В середньому	16776	2859	744.1	108.1	44.4	37.8
в т.ч. на						
1 господарство	524	89	23.3	3.4	44.4	37.8

Проведений аналіз врожайності виноградних насаджень в спеціалізованих радгоспах області показав, що за 19-річний період врожайність зменшилась з 52.8 ц/га у 1975 році до 42.1 ц/га у 1993 році. В середньому щороку вона знижувалась на 0.407 ц. Такий стан пояснюється як несприятливими погодними умовами ряду років, так і зараженням великих масивів

виноградників філоксерою, іншими шкідниками і хворобами, а також нераціональним розміщенням насаджень в окремих регіонах і господарствах, низькими темпами закладки виноградників порівняно з їх списуванням. Негативну роль відіграла також відома постанова уряду колишнього СРСР 1985 р. "Про боротьбу з пияцтвом та алкоголізмом", яка прискорила наявність деяких диспропорцій, що існували і повільно ставали більш наявними у виноградарському виробництві. За період антиалкогольної компанії 1986-1991 рр. в Одеській області розкорчовано 21.1 тис.га виноградників, ліквідовано значні площі цінних сортів шампанського напрямку (Шардоне, група Піно), і високоякісних сортів як Каберне Совіньйон, Ріслінг рейнський. Площа нових насаджень в той же час становила лише 7.8 тис.га.

2.3. У виноградарстві, як ні в жодній іншій галузі, сорт має важливе значення, бо визначає напрям використання кінцевої продукції та відіграє важливу роль в поліпшенні її якості. Сортимент вирощуваного винограду в спеціалізованих господарствах досить різноманітний. В радгоспах культивується 62 сорти винограду, з яких лише 85.8% - районовані.

За технологічними характеристиками вирощувані промислові сорти не відповідають вимогам виноробства: з усіх технічних сортів цінні сорти становлять лише 12.5%. У виноградарських господарствах склалося незадовільне співвідношення сортів за строками настання технологічної зрілості. Серед технічних сортів винограду вирощуються в основному ранньо-середні (39.8%) та пізні (21.5%) сорти; серед столових - ранні (56.5%) і пізні (17.4%). Така структура сортового складу насаджень не дає змоги рівномірно використовувати робочу силу, спеціальний транспорт, бантажно-розвантажувальні засоби, не забезпечує

безперервне та рівномірне постачання винограду на переробку і в торгівельну мережу.

2.4. Розвиток негативних тенденцій у виноградарстві - сировинної бази виноробства - значною мірою впливає на виробництво виноробної продукції. Так, виробництво виноградного вина в Одеській області в 1991-1993 рр. порівняно з періодом 1981-1985 рр. зменшилось в 2.2 раза, виносокома-теріалів - в 2,5 раза, коньяку - на 16%.

Серед виноматеріалів, що виробляються, в досліджуваних господарствах якісні столові становлять всього 29.4%, з них марочні і сортові - лише 4.0 та 12.4%. На частку міцних ординарних та коньячних виноматеріалів падає більше 35%, що свідчить про недосконалість структури виготовлюваної продукції. Частка вищеназваних виноматеріалів за період 1988-1993 рр. суттєво зросла, а питома вага якісних столових виноматеріалів за той же період - знизилась з 37.6 до 26.1%, з них марочних - з 4.8 до 0.6%.

2.5. Виноградарство є однією з вискооефективних галузей сільськогосподарського виробництва Одеської області і відіграє важливу роль в розвитку її економіки. Виноградарські насадження, які займають лише 2% площ всіх сільськогосподарських угідь, дають близько 15% прибутку від реалізації продукції рослинництва. З кожного гектара родючого виноградника колгоспи і радгоспи отримують по 1600 карбованців прибутку (1988-1991 рр.). В 1993 році прибуток з 1 га насаджень становив 2268 тис. карбованців. Серед основних сільськогосподарських культур, які вирощуються в області, виноград займає провідне місце відповідно до розміру прибутку в розрахунку до одиниці площі. Але в зв'язку з розвитком негативних тенденцій в галузі

за останні роки знижується ефективність промислового виноградарства. Це можна пояснити різними причинами, в тім числі і слабким матеріально-технічним забезпеченням галузі, низькою працевзабезпеченістю деяких регіонів, недосконалою ціноутворювальною та податковою політикою на виноградарську продукцію.

Сучасний рівень розвитку виноградарства характеризується високою трудомісткістю продукції, що виробляється. Затрати праці на 1 га родючих виноградників становлять 394 людино-годин, що в 15-20 разів більше ніж на 1 га зернових культур.

Влиаько 3/4 загальних затрат праці у виноградарстві припадає на операції із застосуванням ручної праці. В деяких зонах вони збільшуються ще й за рахунок недостатньої забезпеченості господарств трудовими ресурсами і слабкою матеріально-технічною базою галузі. Із 60 найменувань, передбачених системою машин для галузі, виробляється тільки 15, та й то незначна кількість.

В умовах дефіциту трудових ресурсів важливим напрямком подальшого розвитку виноградарства є підвищення продуктивності праці. Підвищення продуктивності праці можливе на основі ефективного використання наявних виробничих ресурсів. Ось чому викликає зацікавленість визначення кількісного впливу різних факторів на зростання продуктивності праці. Для цієї мети проводився багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз. За показник продуктивності ефективності праці взято виробництво валової продукції виноградарства на одного середньорічного робітника галузі, а найбільш суттєвими факторами, які були виявлені за допомогою парної кореляції, є: рівень спеціалізації на виробництві винограду - x_1 (%), площа родючих виноградників - x_2 (га), врожайність - x_3 (ц/га), фондовабезпеченість - x_4

(крб.), фондівдача - x_5 (крб.). При розв'язанні лінійної множинної регресії одержано слідує рівняння:

$$y = -1.161 + 8.340 x_1 + 2.128 x_2 + 27.762 x_3 + \\ + 0.192 x_4 + 42153.273 x_5$$

Коефіцієнт множинної кореляції $R = 0.959$, а коефіцієнт детермінації $R^2 = 0.921$. Отже, наведене рівняння реально відображає процес, який відбувається.

2.6. Поглиблення двосторонніх зв'язків виноградарства й промисловості підтверджує, що виноградарство успішно виконує свою функцію в реалізації мети виробництва у єдиному комплексі з відповідними галузями промисловості і з усіма іншими галузями матеріального виробництва в системі агропромислового комплексу.

В умовах ринкової економіки важливе значення мають прямі зв'язки господарств, які вирощують виноград, з переробними підприємствами і торговельними організаціями. Це стало одним з дійових засобів щодо скорочення збитків цієї галузі на всіх ступенях виробництва продукції, її переробки, зберігання та реалізації. При цьому дуже важливо, щоб виноград для переробки і реалізації у свіжому вигляді транспортувався не більш як за 25-30 км.

Наявність у складі виноградарського господарства підприємства з переробки розширює його можливості у збільшенні об'єму переробки винограду різного строку дозрівання, що значно підвищує економічну ефективність його роботи в цілому. Збирання винограду, надходження його на переробку і в мережу реалізації проводиться за єдиним планом-графіком, що значно зменшує прості транспортних засобів та обладнання, інші витрати в технологічному процесі. Крім того, поєднання вироб-

ництва, транспортування, зберігання, переробки та збуту забезпечує краще використання трудових ресурсів, підвищує продуктивність праці.

2.7. Проведені дослідження свідчать, що потужності переробних підприємств виноградарської продукції не відповідають рівню розвитку галузі. Заводи первинного виноробства щороку недодержують на переробку 49.3 тис.т. винограду, внаслідок чого їх потужність використовується на 59%. Такий стан справ пов'язаний, зокрема, зі скороченням площ технічних сортів винограду в період антиалкогольної компанії 1985-1989 рр..

Важливим фактором, який впливає на розмір виробничої потужності та її використання, є розміщення та різна відомча підлеглість підприємств. Приналежність до різних відомств, будівництво нових та реконструкція діючих підприємств без належного аналітичного підходу, вузьковідомчі інтереси до розвитку галузі в окремих районах - все це вплинуло на нерациональне розміщення переробних підприємств, що призвело до надміру потужностей в одних регіонах і недостатності - в інших. Крім того, і до сьогодні ще не визначено оптимальні (раціональні) типорозміри підприємств. В одній зоні поряд з підприємствами потужністю більш 10 тис.т. переробки винограду за рік функціонує підприємство, потужністю нижче 3 тис.т. (в 3 рази менше).

Важливий напрямок підвищення рівня забезпеченості сировиною заводів первинного виноробства - це поглиблення спеціалізації та підвищення концентрації виробництва, широке впровадження у виноградарство передової технології вирощування, яка передбачає обробку винограду за широкорядною та висо-

коштамбовою системою при переході на морозо- і філоксеростійку культуру.

2.8. Даліше поглиблення спеціалізації і підвищення концентрації виробництва - важлива умова підвищення ефективності виноградарства. Проведені дослідження свідчать, що найвища ефективність виробництва досягається в господарствах з рівнем спеціалізації 70-90%, з концентрацією виноградних насаджень - 600-700 га при об'ємі виробництва винограду 34 тис.ц. Запропонований рівень спеціалізації і концентрації виробництва сприяє раціональному використанню матеріальних, грошових, трудових ресурсів, підлеглості процесу виробництва винограду меті первинної переробки, ув'язання виробництва, переробки й реалізації виноградарської продукції в єдину технологічну і фінансову систему.

Виконані на ПК ЕС-1843 по програмі Statgraf розрахунки свідчать, що на економічну ефективність виробництва винограду великий вплив мають такі фактори: x_1 - виробничі витрати на 1 га родючих виноградників, крб; x_2 - витрати праці на 1 га родючих виноградників, люд.-г; x_3 - сплачування 1 люд.-г, відпроцьованій у виноградарстві, крб.; x_4 - питома вага продукції виноградарства в товарній продукції сільського господарства, %; x_5 - бальна оцінка землі під виноградними насадженнями, бал; y - валова продукція з 1 га родючих виноградників, крб.;

Рівняння регресії з цього питання має такий вигляд:

$$y = -1661.659 + 0.303x_1 + 1.126x_2 + 250.81x_3 + 9.563x_4 + 23.210x_5$$

Коефіцієнт кореляції ($R = 0.784$) та коефіцієнт множинної детермінації ($R^2 = 0.616$) свідчать про те, що вихід валової

продукції з 1 га родючих виноградників обумовлений на 61.6% запропонованими факторами. Отже, комплексне та раціональне застосування названих вище факторів забезпечує підвищення ефективності розвитку галузі.

2.9. Основним напрямком підвищення економічної ефективності виноградарства є раціональне розташування виноградних насаджень по природньо-виноградських зонах регіону. Дослідження ефективності виробництва винограду по природньо-економічних зонах Одеської області показало, що найнижча ефективність припадає на Роздільнянський, Великомихайлівський адміністративні райони, а найвища - на Білгород-Дністровський, Саратовський.

2.10. З метою підвищення економічної ефективності виноградарства доцільно відновити площі розкорчованих багаторічних насаджень та здійснити певні заходи для впровадження досягнень науково-технічного прогресу: забезпечити комплексну механізацію трудомістких процесів, в т.ч. збір врожаю; використовувати досягнення місцевої селекції в створенні нових зимостійких сортів винограду, які відзначаються високою врожайністю, стійкістю до шкідників і хвороб; удосконалити технології виробництва та переробки винограду; здійснювати і надалі процес поєднання вирощування винограду з його наступною промисловою переробкою.

2.11. Доцільно формувати сортимент районowanego винограду, враховуючи кон'юктуру ринку. Для цього провести диференціювання вирощуваних сортів в напрямку використання і віднесення їх до рекомендованих, які мають дозвіл чи тимчасовий дозвіл до виробництва. При цьому особливу увагу приділяти тим сортам, які забезпечують одержання високоякісних вин

постійного чи зростаючого попиту.

Для підвищення ефективності галузі доцільно вирощувати в господарствах не більш, як чотири-п'ять технічних та два-три столових сорти винограду, удосконалювати структуру сортового складу за строками дозрівання - в напрямку збільшення сортів ранніх та середніх строків і скорочення пізньостиглих сортів. Все це дозволить створити конвейер виробництва винограду для безперервного його постачання в торгівельну мережу та на переробку.

2.12. Дальший розвиток та підвищення ефективності виноградарства можливі через приватизацію підприємств, впровадження на цій основі нових форм господарювання, зокрема, акціонерних підприємств і товариств. Проведення акціонування, як про це свідчать наведені дані в таблиці 2, дозволить мобілізувати вільні грошові кошти підприємств, приватних осіб для дальшого розвитку й розширення виробництва, що особливо актуально на сучасному етапі. Нова форма господарювання реально підвищує зацікавленість робітників в кінцевому результаті, робить їх власниками та співвласниками підприємств на основі вкладених особистих коштів та дивідендів.

Одним з перших серед сільськогосподарських підприємств Одеської області перейшов на акціонерну форму господарювання радгосп-завод "Шабо" Білгород-Дністровського району. Акціонерне товариство (АТ) "Шабо" утворилося в 1990 р. на базі залучення і використання власних засобів підприємства та особистих внесків робітників. Основна мета утворення АТ - підвищення ефективності розширеного відтворення, зростання добробуту акціонерів, підвищення зацікавленості робітників у кінцевому результаті виробництва, а також зміцнення трудової

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва та переробки винограду в АТ "Шабо" Білгород-Дністровського району Одеської області залежно від форм господарювання.

Показники	В умовах	В умовах	Відхилення
	радгоспу- заводу	АТ "Шабо" 1990-1993 рр..	1990-1993 від 1986-1989 рр..
			+, -
Товарна продукція виноробства (в пор. цінах), тис. крб.	5658	10196	4538
Питома вага прибутків від виноградарства та виноробства в загальному обсязі прибутків, %	93.4	97.9	4.5
Питома вага товарної продукції виноградарства та виноробства в загальному виторгу від реалізації, %	83.8	92.2	8.4
Рівень рентабельності виноградарства, %	74.3	641.9	567.6
Рівень рентабельності виноробства, %	25.3	39.9	14.6
Рівень рентабельності всього по господарству, %	35.1	204.0	168.9

дисципліни, поліпшення якості виробленої продукції. Станом на початок 1991 р. акціонери "Шабо" мали у своєму розпорядженні акціонерний фонд на загальну суму 282 тис.крб.; на 1.01.1992 - 768 тис.крб.; а на 1.01.1993 р. ця сума становила 3558 тис.крб. Кошти від продажу акцій пішли на розвиток, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння виноградарсько-виноробного виробництва. Відповідно до частки участі у капіталі акціонерного товариства був визначений і розмір прибутків, одержаний акціонерами. Прибутки підраховуються, виходячи з обсягу реалізації на 1 крб. основних та обігових засобів, розміру витрат від продажу акцій та показника витрат на 1 крб. реалізованої продукції.

В цілому за час роботи підприємства в умовах акціонерної власності значно підвищилась економічна ефективність провідної галузі господарства - виноградарства; поглибилась спеціалізація виноградарсько-виноробного виробництва, питома вага витрат від реалізації виноградарської продукції в загальному обсязі реалізації збільшилася з 83.8% у 1986-1989 р.р. до 92.2% - у 1990-1993 рр.. Частка прибутку галузі збільшилась відповідно з 93.4 до 97.9% (табл.2). В цілому по господарству рівень рентабельності за останні роки зріс в 5.8 разів і становить 204%, в т.ч. виноградарства - 641.9%, промислового виробництва - 39.9%.

2.13. Важливою умовою виведення галузі з кризи і підвищення економічної ефективності виноградарсько-виноробного виробництва є удосконалення цінотворчої, податкової політики у виноградарстві. При існуючому порядку формування договірних цін на винспродукцію ціна власне підприємства первинного виноробства в загальній структурі роздрібної ціни на столове вино

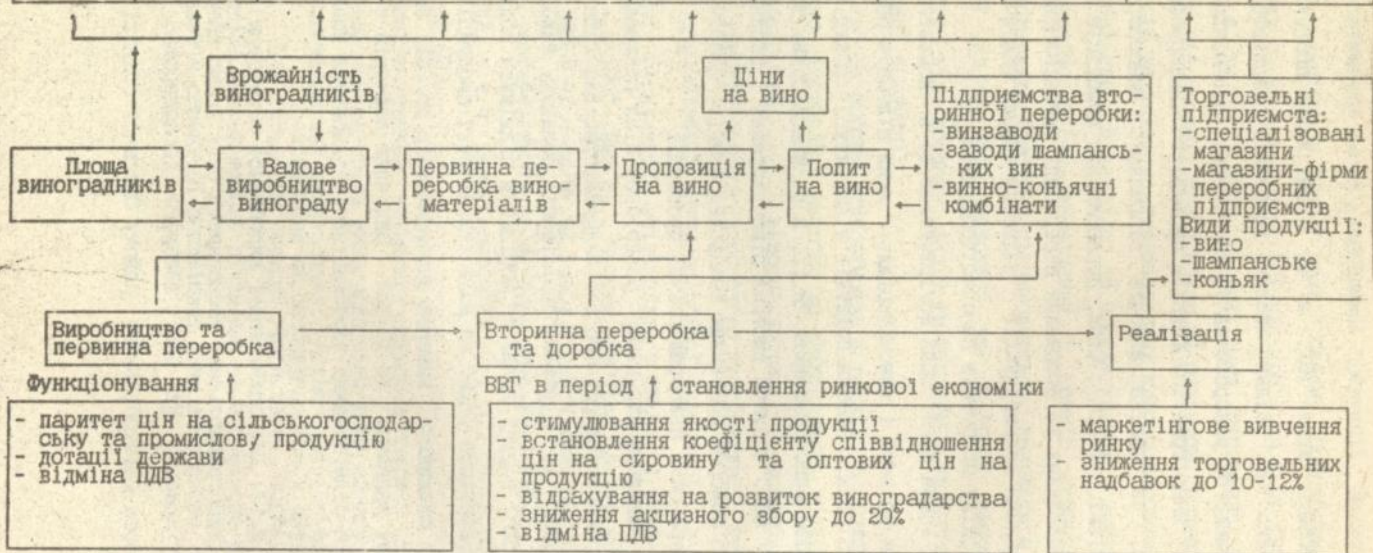
становить лише 18%, а по інших видах продукції ще менше - близько 10%. Більшу частину прибутків одержують підприємства вторинного виноробства та торгівельні організації. Таким чином, якщо прибуток заводів первинного виноробства становить 2.8%, то частка заводів вторинного виноробства - 9.5, а торгівлі - 11.5%. Отже, перерозподіл прибутків іде на користь торговельних та вторинних переробних організацій. Безпосередні виробники винопродукції - радгоспи-заводи фактично усунуті від розподілу прибутків на свою продукцію.

Такий стан справ погіршується ще й комплексом оподаткування на вино і виноматеріали, який підвищує роздрібну ціну в 2-2.5 разів. Частка податків у структурі роздрібною ціни на столове вино становить 28.2%, а по шампанським та марочним винам - 60%. Існуюча система ціноутворення і оподаткування практично розорює первинних товаровиробників, скорочує виробництво та переробку виноградарської продукції.

Вивчення структури роздрібною ціни показало, що на долю сільськогосподарського виробництва припадає лише 1/5 її частини (мал. 1). З метою стабілізації розвитку виноградарсько-виноробної галузі вважаємо доцільним відмінити податок на добавлену вартість (ПДВ) на всіх етапах руху продукції від виробника до споживача, знизити акцизний збір до 20%, зменшити торговельну надбавку до 10-12%. Зниження податків є найважливішою умовою стимулювання виробництва і здійснення нових капітальних вкладень у виноградарство та виноробство.

2.14. Для оптимізації виробничою структури спеціалізованих виноградарських господарств розв'язано економікс-математичну задачу. На базі типового господарства - АТ "Шаб" Вілгород-Дністровського району Одеської області визначено оп-

Структура роздрібної ціни на винопродукцію										
Договірна ціна на виноматеріали, крім ПДВ	ПДВ на сировину	Транспортні витрати, збитки	Витрати на доробку виноматеріалів	Прибуток підприємств вторинного виноробства	Акцизний збір на продукцію переробки	ПДВ на продукцію переробки	Відрахування на розвиток виноградарства	Транспортні витрати	Торговельна надбавка	Роздрібна ціна
10.0-18.0	2.0 - 4.0	1.7 - 2.9	18.0	9.5-15.5	5.3-37.5	14.8-15.0	4.2 - 4.3	5.0 - 5.2	21.0-23.0	100

Мал.1. Схема елементів ринкового механізму у виноградарсько-виноробній галузі.

тимальну структуру виробництва та переробки виноградарської продукції в поєднанні з іншими галузями, яка дозволяє найповніше і найраціональніше використовувати природні, матеріально-грошові, трудові ресурси для одержання максимуму прибутків та підвищення економічної ефективності сільсько-господарського виробництва.

Розроблено розширену економіко-математичну модель - матрицю задачі, яка включає 149 змінних та 216 обмежених. В результаті 11 розв'язання на ПК ЕС-1842 по програмі лінійного програмування PLP одержано оптимальний прогноз виробництва та промислової переробки виноградарської продукції. Згідно з розрахунками виробництво винограду становить 54790 ц, що на 40.8% більше, ніж у середньому за 1988-1993 роки. На перспективу намічається переробляти технічний виноград власного виробництва, а реалізовувати у свіжому вигляді тільки виноград столових сортів. Згідно з прогностичними розрахунками намічається переробляти 40992 ц винограду, виробляти 257.6 тис. дал. виноматеріалів, реалізовувати у свіжому вигляді 13798 ц винограду. Передбачається також якісно поліпшити структуру вироблюваних виноматеріалів: підвищити частку високоякісних шампанських виноматеріалів з 12.9% до 28.3%, марочних - з 8.6% до 9.7%. Виробництво низькоякісних коньячних та міцних виноматеріалів намічається зменшити відповідно на 8.6 та 50.6%, або 11.2 та 17.7 тис. дал. Оптимальне використання винограду як сировини для виноробної продукції та підвищення рівня спеціалізації господарств, які виробляють певні типи виноматеріалів, забезпечує підвищення економічної ефективності виноградарства та виноробства.

Згідно з перспективними розрахунками вартість валової

продукції сільського господарства становить 2695 тис.крб., в т.ч. виноградарства - 2558 тис.крб., що відповідно на 21.5 та 58.2% більше рівня 1993 року. Питома вага виноградарства у вартості валової продукції сільського господарства виросте з 68.3% (в середньому за 1988-1991 рр..) до 91.9% по прогнозу. Очікується одержати 9746 млн.крб. прибутку, в т.ч. від реалізації винограду - 5339 млн.крб., виноробної продукції - 2912 млн.крб. (в цінах 1994 р.).

III. Список опублікованих робіт.

1. Тымчуренко А.Н., Матвеева Л.А. Резервы повышения эффективности виноградарства в условиях становления рыночной экономики //Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК юга Украины: Сб. науч. тр./ ОСХИ - Одесса, 1993. - С.18-22.

2. Матвеева Л.А. Акционерные отношения. Опыт внедрения //Экономический вестник:Инф.листок /ДНТИ - К.,1994. - Вып.5. - 3 с.

3. Матвеева Л.А. Современные тенденции развития в виноградарстве Одесской области //Агротехнический вестник: Инф. листок /ДНТИ. - К., 1994. - Вып. 2. - С. 1-7.

4. Тымчуренко А.Н., Матвеева Л.А. Совершенствование сортового состава виноградников - важнейший фактор повышения экономической эффективности производств //Агротехнический вестник: Инф. листок /ДНТИ. - К., 1994. - Вып. 2. - С. 7-13.

Демидова Л. А. Экономическая эффективность развития отрасли виноградарства и пути ее повышения (на примере специализированных хозяйств Одесской области). Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 - Экономика сельского хозяйства и АПК, Николаевский сельскохозяйственный институт, Николаев, 1995.

Разработаны научно-практические предложения по дальнейшему развитию виноградарства с учетом современных условий аграрного и промышленного производства. Определены основные направления повышения экономической эффективности отрасли на основе внедрения достижений научно-технического прогресса, углубления специализации и концентрации производства, совершенствования форм собственности и экономического механизма хозяйствования, оптимизации производственной структуры виноградарских предприятий.

Ключові слова: економічна ефективність, виробництво, виноградарство, собівартість, прибуток.

Demidova L.A. Economical effectivity in developing of viticulture and ways of stimulating it (on the example of specialized farms in Odessa region). Dessertation for a degree of candidate of economic sciences, specialization 08.07.02 - Agrycultural economy, Nikolaev Agrycultural Institute, Nikolaev, 1995.

Scientific and practical suggestions on how to develop viticulture taking into account modern conditions of agrarion and industrial production are worked out. Basic traits of increasing economic effectivity of viticulture based on introduction of science and technical progress, deepening specialization and consentration of production, improving forms of ownership and mechanism of management, optimisation of structure of viticulture interprises are determined.

Формат 60x90/16. Бумага офсетная. Плоская печать.

1.0 усл. печ. л. Тираж 100 экз. Зак. № 230

Типография НПЦ НКИ г. Николаев, ул. Скороходова, 5.

AB 32.557